

Groninger molenvisie

**Erfgoed
Groningen**

“De molens in Groningen geven het landschap vorm en kleur en verwijzen naar een rijk verleden. Sommige molens hebben nog steeds een functie in de keten van voedselproductie en waterhuishouding.

*Hoe staat het er op dit moment voor met de molens en hoe kunnen we het molenbehoud vormgeven, met alle verantwoordelijkheden die daarbij horen?
Daar willen we naar op zoek!*

Onze intentie is dat dit document bij kan dragen aan een koers waarin het de molens voor de wind blijft gaan.”

Meer over molens: bekijk onze website www.erfgoed groningen.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De Groninger molenwereld in 2026	4
Wat is een molenwereld?	4
De molens	4
Het molenlandschap	5
De eigenaren	5
De molenaars en helpers	5
De molenmakers	6
De adviseurs	6
De belangenorganisaties	6
De financiers	6
Het publiek	6
De vraagstukken	7
Molenbiotoop	7
Molenaars voor de toekomst	7
En molenmakers voor de toekomst!	8
Eigenaarschap	8
Omgevingswet en Erfgoedwet	8
Op naar de toekomst: Groningen molenland!	9
Beschermen	9
Benutten	9
Beleven	10
Betrekken	11
Verbinden	11
Bijlagen	12
De Groninger Molens	12
Moleneigenaren	17
(Molen)stichtingen (9)	17
Gemeenten/overheden (9)	17
Particulier/bedrijven (5)	17

Inleiding

De circa 90 molens die nog in de provincie Groningen te vinden zijn, geven het landschap vorm en kleur en verwijzen naar het rijke verleden waar op het hoogtepunt in de tweede helft van de 19e eeuw bijna 1000 molens tegelijk in bedrijf zijn geweest. Deze werkende monumenten, die nu veelal door vrijwillige molenaars, molengidsen en bestuurders in stand worden gehouden, zijn van groot belang geweest voor de economie van Groningen en tevens bepalend voor landschappelijke processen. Eén molen, korenmolen De Hoop in Kropswolde, neemt een unieke plek in omdat deze nog dagelijks professioneel in bedrijf is en omdat hier tot op de dag van vandaag nog mee wordt doorontwikkeld; zo is deze molen recent voorzien van een nieuw wiekenkruis waarbij een nieuw uitgedacht wieksysteem in de praktijk is gebracht. Een mooie hedendaagse voortzetting van een traditie in Groningen: in het verleden heeft de kenmerkende zelfzwichting, die nog steeds op ongeveer de helft van de Groninger molens te vinden is, onder meer bijgedragen aan innovatie op windkracht.

De nu nog bestaande molens zijn zoals gezegd over het algemeen geen werktuigen meer met een economische functie, maar (rijks)monumentale vertegenwoordigers van een bijzonder verleden, die bovendien nog veelal als vanouds hun taak kunnen uitoefenen. Sterker nog: enkele molens hebben nog steeds een functie in de keten van voedselproductie of waterhuishouding. Dat maakt de molens tot bijzondere gebouwen die het waard zijn gekoesterd te worden en speciale zorg en aandacht verdienen, juist omdat molens om allerlei redenen zeer kwetsbaar zijn.

Beeld 1 Koren- en pelmolen De Wetsinger in Klein Wetsinge; foto: Johan van Dijk

De Groninger 'molenwereld' bestaat anno 2026 uit een groep van circa 150 molenaars, 60 molengidsen, 30 bestuurders en enkele tientallen ambtenaren die zich vooral vrijwillig, maar soms ook professioneel inzetten om de molens in stand te houden. Erfgoed in Groningen geldt als provinciale steun- en koepelinstelling voor de Groninger molens en geeft inhoud aan het Groninger molennetwerk van eigenaren. Daarbij krijgt zij op nationaal niveau advies van de Vereniging De Hollandsche Molen. Vanuit het platform moleneigenaren is het initiatief genomen om een Groninger molenvisie op te stellen. Hoe staat het er op dit moment voor met de molens en hoe kunnen we het molenbehoud in de toekomst op provinciaal niveau vorm blijven geven en hoe kunnen we dit erfgoed levend en levendig houden, met alle verantwoordelijkheden die daarbij horen? Daar willen we naar op zoek! Onze intentie is dat dit document bijdraagt aan een koers waarin het de molens voor de wind blijft gaan.

Werkgroep Groninger Molenvisie, juni 2026

De Groninger molenwereld in 2026

Wat is een molenwereld?

In de inleiding viel de term 'molenwereld' al, een veel gebruikte term binnen de kring van molenaars en anderen die zich bezighouden met het onderwerp 'molens'. Er is zelfs een landelijk tijdschrift met deze naam. Maar wat wordt nu precies onder 'molenwereld' verstaan? Dat lichten we toe aan de hand van de 'spelers' in de Groninger molenwereld (een relatief kleine wereld bestaande uit enkele honderden participanten).

De molens

De belangrijkste spelers zijn de molens zelf: circa 90 in aantal. Globaal kan het onderscheid gemaakt worden tussen industriemolens en poldermolens.

Industriemolens zijn molens die breed inzetbaar zijn, onder meer voor graan malen, graan pellen, hout zagen, olie slaan en papier maken. Oliemolens en papiermolens zijn niet meer binnen de grenzen van de provincie Groningen te vinden, maar koren-, pel- en zaagmolens wel. Vrijwel alle korenmolens zijn nog 'maalvaardig', dat wil zeggen dat met de maalstenen nog steeds op windkracht graan gemalen

Beeld 2 molens Dijkstra en Berg in Winschoten, gezien vanaf molen Edens; foto: Johan van Dijk

kan worden. Pelmolens die alleen als zodanig zijn ingericht kennen we niet meer, maar een aantal korenmolens is nog steeds voorzien van een pelwerk en konden van origine twee functies uitoefenen. Een klein deel van deze pelwerken kan ook nog daadwerkelijk gebruikt worden voor het pellen van met name gerst. In het verleden waren de pelmolens van groot belang in Groningen toen gort (ofwel gepelde gerst) hét volksvoedsel was. Zelfzwichting, een systeem met klepjes in de wieken in plaats van de traditionele zeilen, bleek een heel efficiënt systeem te zijn bij het pellen. Mede dankzij de gortpellerij heeft het systeem van zelfzwichting op veel molens in Noord-Nederland een hoge vlucht genomen.

De landbouwproducten die op de industriemolens werden verwerkt moesten uiteraard wel eerst verbouwd worden. Voor wat betreft de laaggelegen gebieden waren deze afhankelijk van

bemaling door zogenoemde poldermolens. Het bemalen van de polders heeft grote invloed gehad op de vorming van het landschap, zoals dat ook vandaag de dag nog op veel plekken onmiskenbaar zichtbaar is.

Het molenlandschap

Het draait, letterlijk en figuurlijk, om de molens, die onlosmakelijk met het Groninger landschap verbonden zijn en daar niet meer uit weg te denken zijn. De industriemolens bepaalden in verreweg de meeste gevallen samen met de kerk en kerktoren het silhouet van het dorp en op heel wat plekken is dat nog steeds het geval. In Winschoten vinden we drie monumentale hoge stellingmolens, de bijnaam Molenstad is zeker niet uit de lucht gegrepen! Poldermolens staan als grondzeiler doorgaans midden in het open landschap en hebben er eeuwenlang voor gezorgd dat we droge voeten hebben én dat de waterstand zodanig was dat de vruchtbare grond optimaal kon worden gebruikt. In sommige gevallen hebben ze nog steeds deze functie.

Het molenlandschap is een belangrijke waarde die anno 2026 zowel zeer zichtbaar als kwetsbaar is.

De eigenaren

Het onderscheid tussen industrie- en poldermolens maakt duidelijk hoe vroeger het eigendom van deze molens georganiseerd was: industriemolens waren doorgaans eigendom van de molenaar zelf of van een ondernemer. Poldermolens daarentegen waren over het algemeen eigendom van een waterschap. Aanvankelijk bestond de provincie Groningen daarbij uit een grote lappendeken van allerlei kleine en middelgrote waterschappen. De boeren in het betreffende gebied maakten daarin doorgaans de dienst uit. Na diverse fusies zijn er tegenwoordig nog twee grote waterschappen in de provincie (Noorderzijlvest en Hunze en Aa's) en valt waterstaatkundig gezien een klein gedeelte van de provincie Groningen onder het Wetterskip Fryslân.

Drie poldermolens zijn eigendom van het waterschap Hunze en Aa's en één poldermolen is eigendom van een meerschap. Alle overige poldermolens zijn eigendom van (molen)stichtingen, die vaak wel nauwe banden met de waterschappen onderhouden. Wat de industriemolens betreft, is momenteel ook het grootste gedeelte in eigendom van een (molen)stichting. Daarnaast hebben diverse gemeenten en vijf particuliere eigenaren industriemolens in bezit.

In totaal zijn er anno 2026 23 verschillende moleneigenaren in de provincie Groningen, in een van de bijlagen is hiervan een overzicht opgenomen.

De molenaars en helpers

Vrijwel alle molens in de provincie Groningen worden op vrijwillige basis bediend door één of meerdere molenaars die zijn opgeleid door het Gilde van Molenaars (GVM, tot 2022 het Gilde van Vrijwillige Molenaars). Het GVM kent een tiental molens in de provincie die ingezet worden voor de opleiding tot molenaar: ervaren molenaar-instructeurs geven hier les aan 'mio's', ofwel molenaars in opleiding. Na een opleiding van twee á drie jaar (op basis van ongeveer een dagdeel per week) leggen de molenaars een examen af, waarna ze aan de slag kunnen als (vrijwillig) molenaar. Naast deze vrijwilligers zijn er enkele molenaars die (semi-) professioneel met de molen malen. Enkel hiervan zijn aangesloten bij het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde (AKG).

Behalve de molenaars valt aan andere hulptroepen op de molen te denken. Zo kent de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MsMOG) naast hun molenaars ook moleninstandhouders die na een verkorte opleiding onder een aantal voorwaarden ook zelfstandig met de molen mogen draaien. Tot slot is er ook een kleine groep molengidsen en andere vrijwilligers die ondersteuning kunnen bieden aan molenaars (bijvoorbeeld als klusser of medewerker in de molenwinkel).

De molenmakers

Het onderhouden van molens is specialistisch werk dat door ervaren molenmakers wordt uitgevoerd. In de provincie Groningen zijn vier molenmakersbedrijven gevestigd. Daarnaast voeren molenmakers uit andere provincies onderhoudswerkzaamheden aan de Groninger molens uit.

De adviseurs

De meeste moleneigenaren worden ondersteund door professionele (bouwkundige) adviseurs. We kennen één bedrijf in de provincie dat zich voornamelijk op molens richt. Ook adviseurs van elders ondersteunen het onderhoud van een aantal Groninger molens. Daarnaast kan de Monumentenwacht als adviseur optreden.

De belangenorganisaties

Naast het al eerder genoemde GVM zijn de belangrijkste belangenorganisaties voor molens op provinciaal en landelijk niveau respectievelijk Erfgoed in Groningen en Vereniging De Hollandsche Molen (DHM) in Amsterdam. Daarnaast opereert lokaal de Molenwerkgroep Oost-Groningen als aparte vereniging van molenaars die tevens veelal bij het GVM aangesloten zijn.

De financiers

Het in stand houden van molens kost veel geld en daarvoor kan aanspraak gemaakt worden op subsidies vanuit de rijksoverheid. Voor gemeentelijke eigenaren geldt dat ze alleen aanspraak kunnen maken op de SIM (Subsidieregeling instandhouding monumenten). Deze subsidies dekken echter niet alle kosten. Daarom is er vaak ook aanvullende financiering vanuit de provincie (bijvoorbeeld GRRG) en/of gemeente. Organisaties als het Cultuurfonds en het Scholtenfonds zorgen ook voor subsidies, evenals het Molenfonds van DHM. Sponsoring door bedrijven en andere fondsen en donaties van particulieren kunnen daarnaast aanvulling bieden in het besteedbare budget van een moleneigenaar. Incidenteel vormen legaten een aanvulling op het besteedbare budget van moleneigenaren.

Het publiek

De molenwereld bestaat tot slot vooral uit een doelgroep die bewust maar nog veel vaker onbewust in aanraking komt met molens: het publiek. Hierbij valt te denken aan buurtgenoten of toeristen (zowel uit binnen- als buitenland) die de molen, al dan niet gepland, komen bezoeken. Molen- en monumentendagen zijn stevast momenten waarop de molens op veel belangstelling kunnen rekenen. Bezoek door schoolkinderen is ook een vorm van georganiseerd bezoek aan de molen.

De vraagstukken

Molenbiotoop

De weidsheid en de openheid van een groot deel van het Groninger landschap, of in specifiekere zin het 'molenlandschap' zoals omschreven, is een karakteristiek kenmerk van de provincie, maar feit is dat het in toenemende mate onder druk staat. Voor de molens vormt de aantasting van de weidsheid een bedreiging. Zo blijken 'verbossing' op meerdere plekken en (hoge) bebouwing steeds vaker problemen op te leveren voor molens, zeker wanneer ze in een meer dorpse of stedelijke omgeving staan. Maar ook (kleinschalige) nieuwbouwprojecten buiten de bebouwde kom of de aanleg van industrieterreinen kunnen problematisch zijn voor molens.

Beeld 3 De Zuidwendinger met op de achtergrond het nieuwe datacenter van Google; foto: Johan van Dijk

Molenaars voor de toekomst

Toen het GVM in 1972 van start ging, waren het vooral jonge mensen die zich in wilden zetten voor het laten draaien van molens. In de loop van de jaren is dit molenaarsbestand nogal vergrijsd en zijn veel molenaars door ouderdom of overlijden uitgevallen. Er is gelukkig nog steeds nieuwe aanwas, maar blijft dat in de toekomst ook zo? Enerzijds is er een ontwikkeling gaande waarbij mensen minder tijd overhouden voor vrijwilligerswerk, maar de belangstelling voor duurzaamheid en zingeving kan juist zorgen dat mensen zich belangeloos in willen zetten voor de goede zaak. Op welke manier kunnen molenorganisaties bijdragen aan deze continuïteit?

En molenmakers voor de toekomst!

De geringe capaciteit bij molenmakers bepaalt vaak de duur van onderhoud, reparaties en restauraties. Molens staan daardoor vaak te lang stil. Naast het op peil houden van het aantal molenaars is dan ook het doorgeven van het molenmakersambacht een belangrijke opdracht. Er bestaat geen specifieke opleiding voor molenmaker; een timmerman of houtbewerker moet in de praktijk binnen een molenmakersbedrijf opgeleid worden, een traject dat vele jaren kost. Hoe maken we jongeren hier enthousiast voor?

Eigenaarschap

Een derde vraagstuk betreft bestuurbaarheid en eigenaarschap. Is de schaal van de molenstichtingen (gelet op het aantal molens dat ze in eigendom hebben) groot genoeg en vooral, zijn er nog wel voldoende vrijwillige bestuurders te vinden om de besturen in de toekomst te bemensen? De complexiteit van de regelgeving rond onderhoud, restauraties en financiering en bovendien de administratieve lasten vragen om extra bestuurlijke inspanningen en een zekere mate van professionaliteit. En is het voor gemeenten nog wel haalbaar om een molen in de toekomst in eigendom te hebben, gezien het uitgebreide takenpakket van gemeenten én het feit dat een gemeente niet van alle beschikbare subsidies (zoals restauratiesubsidies) gebruik kan maken voor onderhoud van eigen monumenten?

Omgevingswet en Erfgoedwet

Het beheer van het molenerfgoed vraagt van eigenaren dat zij voldoende kennis hebben van de Omgevingswet en de Erfgoedwet en dat zij bovendien de ruimtelijke ontwikkelingen rond hun molens actief volgen. Hoe kun je zorgen dat een moleneigenaar ook op dit gebied voldoende ondersteuning kan krijgen om met het wettelijke en juridische kader om te gaan?

Op naar de toekomst: Groningen molenland!

Beschermen

Beschermen is een taak waar molenaars, moleneigenaren en alle andere betrokkenen de schouders onder moeten blijven zetten. Dat betekent: het behouden van de circa 90 molens die we nu hebben. Er moet dus gekeken worden hoe we alle 90 molens kunnen behouden. Voldoende vrijwilligers, zowel voor het beheer als voor het eigenaarschap zijn een belangrijke factor waarvoor actieve werving noodzakelijk blijft. Maar vergeet zeker ook niet de professionals: het ambacht van molenmaker moet zoveel mogelijk prioriteit krijgen. En nog specifiek geldt dit voor de specialisten die in staat zijn deugdelijke roeden te lassen voor het wiekenkruis van een molen. Bekendheid van deze ambachten in met name het MBO en voorbereidend onderwijs (denk aan Terracolleges) kan ervoor zorgen dat meer mensen kiezen voor een beroep in deze sector.

Professionele ondersteuning door adviseurs is eveneens onontbeerlijk in deze tijd. Uitbreiding van het huidige aantal adviseurs en begeleiders zien de moleneigenaren als wenselijk voor de juiste ondersteuning in de toekomst. Belangrijk is dat er een appèl op de verschillende overheden gedaan blijft worden voor het beschikbaar stellen van budget voor de instandhouding van molens. Van groot belang is ook dat de overheden ervoor zorgen dat de molenbiotoop in de provinciale verordeningen weer een plek krijgt. Erfgoed in Groningen werkt daarin samen met verschillende deskundigen en De Hollandsche Molen. Opnemen van de molenbiotoop in de omgevingsplannen is een van de kernpunten voor het molenbiotoopbeleid. Het aanstellen van een nieuwe (pro-)actieve biotoopwachter is daarnaast van belang. Ook ondersteuning op gebied van juridische zaken, Omgevingswet en Erfgoedwet is voor moleneigenaren van groot belang. Bij de rijksoverheid moet een lans gebroken worden voor gemeentelijke moleneigenaren om ook hen financiële bijstand vanuit het rijk te bieden bij grote restauratieprojecten.

Samengevat willen we ons hard maken voor:

- ξ Voldoende middelen voor professioneel beheer, onderhoud en de noodzakelijke restauraties.
- ξ Het gelijktrekken van subsidiemogelijkheden voor gemeentelijke en particuliere/stichting-moleneigenaren.
- ξ Het nadrukkelijk opnemen van de molenbiotoop in de provinciale verordeningen, in omgevingsvisie en omgevingsplannen van gemeenten. Een nieuwe (pro-)actieve biotoopwachter kan daarbij helpen.

Benutten

Een molen die stil staat, gaat snel achteruit. De vraag is hoe je een molen zo goed mogelijk kunt benutten. Een aantal poldermolens dient nog steeds als (reserve)bemalingswerktuig en zorgt dus voor droge voeten. Een korenmolen kan graan malen voor menselijke of dierlijke consumptie. Daarnaast kan kleinschalig stroom opgewekt worden om het duurzame aspect van een molen te benutten; dit is op dit moment eerder symbolisch dan daadwerkelijk rendabel, maar met alle ontwikkelingen in de energietransitie moet niet uitgesloten worden dat traditionele windmolens een rol in de energieopwekking kunnen gaan spelen. Verder is het aan te bevelen om, rekening houdend met de monumentale status, de mogelijkheden voor nevenbestemming van molens te onderzoeken. Hierbij valt wel de kanttekening te plaatsen dat de mogelijkheden voor het herbestemmen van een

poldermolen beperkter zijn dan voor de over het algemeen grotere industriemolens. Tenslotte is het van belang het ambacht van het malen van graan én het pellen van gerst door te geven. Slechts een enkeling kan nog pellen en om dit ambacht voor te toekomst te bewaren is het noodzakelijk om aandacht en energie te steken in het bewaren en doorgeven hiervan.

Samengevat willen we ons hard maken voor:

- ξ Poldermolens inzetten als (reserve)gemalen.
- ξ Koren- en pelmolens opnemen in de lokale voedselketen.
- ξ Het erfgoedambacht van de koren- en pelmolenaar beschermen en overdragen.
- ξ Het werven en opleiden van (jonge) molenaars, molenbouwers en vrijwillige bestuurders.

Beeld 4 poldermolen De Goliath in de Eemshaven, oude en nieuwe molens in één iconisch beeld; Foto: Johan van Dijk

Beleven

Molens zijn gebouwd als werktuigen en niet als musea, maar op kleinschalige basis kan met enige aanpassingen een veilig bezoek aan een molen gebracht worden. Een goed voorbeeld is de molen in Ten Boer waar men gebruik kan maken van een lift naar de stelling. Laat zowel de Groningers als de vele toeristen optimaal genieten van dit erfgoed. Nog meer aansluiting zoeken bij toeristische organisaties kan de molens nog meer in de belangstelling zetten en ze op die manier een belangrijk onderdeel maken van de vrijetijdseconomie. Promotie is erg belangrijk: geef de molens telkens weer publiciteit zodat het publiek de weg naar de molen weet te vinden. Het opbouwen van een klantenkring door middel van meelverkoop kan daarbij ook een goede manier zijn. Dat kan al op de basisschool beginnen en doorgaan tot en met senioren. Structureel schoolklassen op de molen laten komen zorgt ook voor meer bewustwording en je kunt daar niet vroeg genoeg mee beginnen! Het intensiveren en eventueel uitbreiden van de bestaande educatieprojecten is dan ook een sterke aanbeveling.

Samengevat willen we ons hard maken voor:

- ξ Betere aansluiting zoeken bij de vrijetijdseconomie en toeristische netwerken.
- ξ Naast financiering voor onderhoud en restauraties, ook financiële ruimte creëren voor economische, educatieve en toeristische activiteiten.

Betrekken

In aansluiting op bovenstaande gaan we onderzoeken hoe we molens nog meer dan nu het geval is periodiek in de belangstelling kunnen zetten. Aanvullend op de traditionele molen- en monumentendagen kunnen we denken aan andere gelegenheden zoals toneelvoorstellingen op het molenerf, een kerstmarkt, burendag, NL doet enzovoort. Hiervoor is een goed communicatieplan met de inzet van sociale media en een intensievere samenwerking van de moleneigenaren van wezenlijk belang. Erfgoed in Groningen kan hier een verbindende rol in spelen.

Samengevat willen we ons hard maken voor:

- ξ Molens actief inzetten voor maatschappelijke activiteiten in de dorpen en de directe omgeving.
- ξ Actieve communicatie en strategisch gebruik van sociale media.

Verbinden

Al met al kan geconcludeerd worden dat er een sterke wens bestaat naar meer verbinding: het samenbrengen van alle spelers in de Groninger molenwereld is een manier om ervoor te zorgen dat het bestaande draagvlak nog verder vergroot kan worden. Het Platform moleneigenaren, dat halfjaarlijks plaatsvindt, kan geïntensiveerd worden en de wens bestaat om meer aan gemeenschappelijke belangenbehartiging te doen. Ook Groninger Wind, een molencontactdag die al enkele jaren in het najaar wordt georganiseerd, kan breder opgezet kunnen worden om de bekendheid én het belang van de Groninger molens nog meer te onderstrepen.

Kortom: effectieve samenwerking tussen moleneigenaren onderling. Erfgoed in Groningen biedt hiervoor het platform en de benodigde ondersteuning. Op naar Groningen, molenland!

Bijlagen

De Groninger Molens

	GEMEENTE	NAAM MOLEN	PLAATS	EIGENAAR
1	Eemsdelta	Adam	Delfzijl	Gemeente Eemsdelta
2	Eemsdelta	Aeolus	Farmsum	Gemeente Eemsdelta
3	Eemsdelta	Olinger Koloniemolen	Laskwerd (Appingedam)	Stichting De Groninger Poldermolens
4	Eemsdelta	Kloostermolen	Garrelsw eer	Stichting De Groninger Poldermolens
5	Eemsdelta	Meervogel	Hoeksmeer (Garrelsw eer)	Stichting De Groninger Poldermolens
6	Eemsdelta	De Palen	Westerwij twerd	Stichting De Groninger Poldermolens
7	Eemsdelta	Ceres	Spijk	Stichting Het Groninger Landschap
8	Eemsdelta	Zeldenrust	Westerwij twerd	Stichting Het Groninger Landschap
9	Eemsdelta	Stormvogel	Loppersum	Stichting Het Groninger Landschap
10	Eemsdelta	De Hoop	Middelstum	Stichting Het Groninger Landschap
11	Eemsdelta	De Leeuw	Zeerijp	Stichting Het Groninger Landschap
12	Eemsdelta	De Hoop	Garsthuizen	N.F.V.Nijhof/M.A. Reimert
13	Groningen	De Korenschoof	Noordlaren	Gemeente Groningen
14	Groningen	De Witte Molen	Glimmen	Waterschap Hunze en Aa's
15	Groningen	De Biks	Onnen	Waterschap Hunze en Aa's
16	Groningen	De Zuidwendinger	Vierverlaten	Stichting De Groninger Poldermolens
17	Groningen	De Jonge Held	Leegkerk	Stichting De Groninger Poldermolens

18	Groningen	't Witte Lam	Zuidwolde (Groningen)	Stichting De Groninger Poldermolens
19	Groningen	De Langelandster	Garmerwolde	Stichting De Groninger Poldermolens
20	Groningen	Noordermolen	Noorddijk	Stichting De Groninger Poldermolens
21	Groningen	Wilhelmina	Noorderhoogebrug	Stichting De Groninger Poldermolens
22	Groningen	Bovenrijge	Ten Boer	Stichting Het Groninger Landschap
23	Groningen	Widde Meuln	Ten Boer	Stichting Het Groninger Landschap
24	Groningen	Germania	Thesinge	Stichting Het Groninger Landschap
25	Groningen	Fram	Woltersum	Stichting Het Groninger Landschap
26	Groningen	De Hoop	Haren	Stichting Molen De Hoop
27	Groningen	De Helper	Haren/ Paterswoldsemeer	Meerschop Paterswolde
28	Groningen	Olle Widde	Ten Post	G. Koning
29	Het Hogeland	Grote Geert	Kantens	Gemeente Het Hogeland
30	Het Hogeland	Windlust	Zandeweer	Gemeente Het Hogeland
31	Het Hogeland	De Liefde	Uithuizen	Gemeente Het Hogeland
32	Het Hogeland	Eva	Usquert	Gemeente Het Hogeland
33	Het Hogeland	Krimstermolen	Zuidwolde	Stichting De Groninger Poldermolens
34	Het Hogeland	Zilvermeeuw	Onderdendam	Stichting De Groninger Poldermolens
35	Het Hogeland	Koningslaagte	Zuidwolde	Stichting De Groninger Poldermolens
36	Het Hogeland	De Lelie	Eenrum	Stichting Het Groninger Landschap

37	Het Hogeland	De Vier Winden	Pieterburen	Stichting Het Groninger Landschap
38	Het Hogeland	De Onderneming	Vierhuizen	Stichting Het Groninger Landschap
39	Het Hogeland	De Zwaluw	Zuurdijk	Stichting Het Groninger Landschap
40	Het Hogeland	Hollands Welvaart	Mensingeweer	Stichting Het Groninger Landschap
41	Het Hogeland	De Vriendschap	Winsum	Molenstichting Winsum
42	Het Hogeland	De Ster	Winsum	Molenstichting Winsum
43	Het Hogeland	De Jonge Hendrik	Den Andel	Molenstichting Winsum
44	Het Hogeland	De Wetsinger	Wetsinge	Molenstichting Winsum
45	Het Hogeland	Aeolus	Adorp	Molenstichting Winsum
46	Het Hogeland	De Goliath	Eemshaven	Stichting Beheer en Behoud van het polder-molencomplex De Goliath
47	Het Hogeland	Hunsingo	Onderdendam	Molenstichting Onderdendam
48	Het Hogeland	De David	Warffum	Stichting Openluchtmuseum Het Hoogeland
49	Midden Groningen	Kikkoman	Kropswolde	Stichting Het Groninger Landschap
50	Midden Groningen	Koetze Tibbe	Kropswolde	Stichting Het Groninger Landschap
51	Midden Groningen	De Putter	Foxhol	Stichting Het Groninger Landschap
52	Midden Groningen	Windlust	Overschild	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
53	Midden Groningen	Stel's Molen	Harkstede	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
54	Midden Groningen	Entreprise	Kolham	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
55	Midden Groningen	Fraeylemamolen	Slochteren	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

56	Midden Groningen	Groote Polder	Slochteren	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
57	Midden Groningen	De Ruiten	Slochteren	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
58	Midden Groningen	Bakkers Meulntje	Slochteren	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
59	Midden Groningen	De Noordstar	Noordbroek	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
60	Midden Groningen	De Noordermolen	Noordbroeksterhamrik	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
61	Midden Groningen	De Hoop	Kropswolde	J.J. Pot
62	Oldambt	Udema's Molen	Ganzedijk	Gemeente Oldambt
63	Oldambt	Molen Dijkstra	Winschoten	Gemeente Oldambt
64	Oldambt	Molen Edens	Winschoten	Gemeente Oldambt
65	Oldambt	Molen Berg	Winschoten	Gemeente Oldambt
66	Oldambt	Westerse Molen	Nieuw Scheemda	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
67	Oldambt	De Dellen	Nieuw Scheemda	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
68	Oldambt	Tjasker	Nieuw Scheemda	Molenstichting Midden- en Oost-Groningen
69	Oldambt	Het Oldambt	Heiligerlee	Molema V.O.F.
70	Pekela	De Onrust	Oude Pekela	Gemeente Pekela
71	Pekela	De Zwaluw	Nieuwe Pekela	Stichting Molen De Zwaluw
72	Westerkwartier	Ebenhaëzer	Enumatil	Gemeente Westerkwartier
73	Westerkwartier	De Leeuw	Oldehove	Gemeente Westerkwartier
74	Westerkwartier	Aeolus	Oldehove	Gemeente Westerkwartier
75	Westerkwartier	De Kievit	Grijpskerk	Gemeente Westerkwartier
76	Westerkwartier	Fortuna	Noordhorn	Gemeente Westerkwartier
77	Westerkwartier	De Eolus	Den Ham	Stichting De Groninger Poldermolens

78	Westerkwartier	Lutje Meuln	Den Ham	Stichting De Groninger Poldermolens
79	Westerkwartier	De Eendracht	Sebaldeburen	Stichting De Groninger Poldermolens
80	Westerkwartier	De Westerhorner	Grijpskerk	Stichting De Groninger Poldermolens
81	Westerkwartier	De Hilmahuister	Visvliet	Stichting De Groninger Poldermolens
82	Westerkwartier	De Zwakkenburger	Niezijl	Stichting De Groninger Poldermolens
83	Westerkwartier	Nieberter Molen	Niebert	Stichting Het Groninger Landschap
84	Westerkwartier	Joewart	Feerwerd	Molenstichting Winsum
85	Westerkwartier	De Meeuw	Garnwerd	Molenstichting Winsum
86	Westerwolde	Veldkamp's meuln	Bellingwolde	Gemeente Westerwolde
87	Westerwolde	Nieman's meuln	Veelerveen	Gemeente Westerwolde
88	Westerwolde	De Korenbloem	Vriescheloo	Gemeente Westerwolde
89	Westerwolde	Vestingmolen	Bourtange	Gemeente Westerwolde
90	Westerwolde	(standerdmolen)	Ter Haar	Gemeente Westerwolde
91	Westerwolde	Weddermarke	Wedderbergen	Waterschap Hunze en Aa's
92	Westerwolde	(spinnenkop)	Wedderveen	A. Dost

Moleneigenaren

(Molen)stichtingen (9)	Gemeenten/overheden (9)	Particulier/bedrijven (5)
<p>Molentichting Midden- en Oost-Groningen</p> <p>Stichting De Groninger Poldermolens</p> <p>Molentichting Winsum</p> <p>Molentichting Onderdendam</p> <p>Stichting Molen De Hoop Haren</p> <p>Stichting Molen De Zwaluw</p> <p>Stichting Beheer en Behoud van het poldermolencomplex De Goliath</p> <p>Stichting Het Groninger Landschap</p> <p>Stichting Openluchtmuseum Het Hoogeland</p>	<p>Eemdelta</p> <p>Het Hogeland</p> <p>Groningen</p> <p>Oldambt</p> <p>Pekela</p> <p>Westerkwartier</p> <p>Westerwolde</p> <p>Waterschap Hunze en Aa's</p> <p>Meerschop Paterswolde</p>	<p>Dost</p> <p>Koning</p> <p>Molema</p> <p>Nijhof/Reimert</p> <p>Pot</p>

Colofon

De Groninger molenvisie tot stand gekomen dankzij de werkgroep Groninger Molenvisie, bestaande uit de volgende leden van het Platform moleneigenaren:

- Hansmaarten Bolle, voorzitter Molenstichting Winsum
- Roeli Broekhuis, directeur Erfgoed in Groningen
- Johan van Dijk, extern adviseur molens Erfgoed in Groningen en voorzitter van het Gilde van Molenaars, afdeling Groningen
- Nicolas Nijhof, eigenaar molen De Hoop Garsthuizen en bestuurslid van het Gilde van Molenaars, afdeling Groningen
- Jan Oomkes, voorzitter Stichting De Groninger Poldermolens
- Gert Scholtens, bouwkundig ambtenaar verantwoordelijk voor de molens van de gemeente Westerwolde

Tekst

Johan van Dijk, met medewerking van Nina van den Broek

Fotografie

Omslag: Het Groninger Landschap, Jacob Haan, Groninger Archieven / Johan van Dijk

Meer over molens: bekijk onze website www.erfgoedgroningen.nl

